

28. Алексійчук В. М. *Гроші та кредит в системі відтворення АПК* / В. М. Алексійчук. – К.: ІАЕ, 1999. – 383 с.
29. Ужегов А. Н. *Квартира в кредит: ипотечная сделка* / А. Н. Ужегов. – СПб.: Питер, 2001. – 288 с.
30. Тарасевич Е. И. *Оценка недвижимости* / Е. И. Тарасевич. – СПб.: СПбГТУ, 1997.
31. Райзберг Б. *Современный экономический словарь* / Б. Райзберг, Л. Лозовский, Е. Стародубцев. – М.: Инфра-М, 1997. – 496 с.
32. Загородній А. *Фінансовий словник* / А. Загородній, Г. Вознюк, Т. Смовженко. – [3-тє вид., випр. та доп.]. – К.: Знання, 2000. – 587 с.
33. Кириленко І. Г. *Іпотечне кредитування як механізм підвищення ефективності АПК* / І. Г. Кириленко // *Іпотечний ринок в Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції «Проблеми розвитку іпотечного ринку та шляхи їх розв'язання» (7–8 грудня 2001 р.)* / [ред. кол.: П. І. Гайдучський (голова) та ін.]. – К.: Наук.-дослід. фін. ін-т при Мінфіні України, 2002. – 248с.

Войтюк Алла Васильевна. *Теоретико-методологические основы ипотечного кредитования.* Рассмотрено экономическое содержание ипотечного кредитования, его функции и принципы. Углубленно сущностную характеристику ипотечного кредитования, раскрыто его составляющие и особенности.

Ключевые слова: ипотечное кредитование, ипотечный рынок.

Voytyuk Alla. *Theoretical and methodological principles mortgage.* The economic content of the mortgage, its functions and principles. Profound intrinsic characteristics of the mortgage loans, disclosed its components and features.

Keywords: mortgage, mortgage market.

УДК 330.34:658.5:007

Легомінова С.В., к.е.н., доц.,
Державний університет
телекомунікацій

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ (КЛАСТЕРА) ЯК НЕОБХІДНОЇ ПЕРЕДУМОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Визначенно необхідність інноваційного розвитку шляхом формування інноваційної системи (кластера) з використанням зарубіжного досвіду. Полівекторність розвитку підприємств як виклик сучасного економічного середовища визнана стратегічним пріоритетом. Тільки бізнес-орієнтовані інноваційні проекти з чітким розумінням їх особливостей та ризиків, які виникають, мають бути успішними.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційна система, інноваційний проект, кластер, полівекторність.

Постановка проблеми. Основою інноваційного розвитку слугує національна інноваційна система, яка передбачає сукупність законодавчих, структурних і функціональних складових, що приймають участь безпосередньо у процесі створення та застосування наукових знань та втілення технологій і визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу. Місце країни у світогосподарському просторі певною мірою визначається відповідністю показників її соціально-економічного розвитку міжнародним стандартам. Рівень розвитку підприємництва

в державі визначається рядом факторів і він об'єктивно визначає макроекономічні показники розвитку держави. Зростає роль підприємницьких здібностей, дефіцит яких ми маємо. Так, саме підприємницьких здібностей, більше всього не вистачає попри всі економічні негаразди. Ефективні підприємці та менеджери різного рівня в переважній частці галузей національної економіки – основа формування інноваційної системи.

Передумовою ефективного функціонування економіки є розгалужена, ефективна інфраструктура, що обумовлює зростання конкурентоспроможності національної економіки, нівелює віддаленість регіонів, оптимізує вартість транспортних витрат. Надійна, з широким спектром покриття телекомунікаційна мережа, яка забезпечує швидкий потік інформації і підвищує ефективність економіки в цілому, гарантує прийняття вчасних рішень суб'єктами економічної діяльності на основі достовірної, вчасної, необхідної інформації.

Швидке реагування на зміни та втілення інновацій, продукування яких диктується світовими ринками з мінімальними втратами часу є головною вимогою сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процеси формування та розвитку національної інноваційної системи отримали широке висвітлення в зарубіжній та вітчизняній науці. Це праці О. Амоши, Г. Андрошука, І. Багрової, Ю. Бажала, В. Геєця, А. Гальчинського, Н. Гражевської, В. Денисюка, С. Ілляшенка, О. Красовської, К. Мешко, О. Михайліцької, Ю. Правика, О. Одотюка, В. Осецького, О. Саліхова, В. Соловйова, О. Федірко, Л. Федулової, Л. Шаповалової, І. Чучіна, Л. Яремко.

Методологічні та методичні аспекти рішення проблем інноваційного розвитку, збереження та підтримання сталого розвитку економіки, в умовах глобалізації та інтегрування до світових ринків знайшли відображення в працях М. Портера щодо конкурентоспроможності країн (алмаз конкурентоспроможності та кластерна інноваційна модель), С. Гареллі (чотири вимери конкурентоспроможності), А. Слоана й П. Друкера (менеджмент як ключевий фактор конкурентоспроможності), Р. Солоу (роль освіти, інновацій, ноу-хау), Н. Негропonte (роль знань в конкурентоспроможності) та низки інших вчених [1].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вирішальну роль в економічному зростанні розвинених країн відіграє формування інноваційної системи, яка охоплює процес продукування та втілення нових знань, де функціонує відповідна науково-інноваційна інфраструктура їх трансферу. Недостатньо приділено уваги системному підходу до вирішення цього питання.

Метою статті є визначення необхідності інноваційного розвитку, що полягає у вивченні можливості та важливості формування інноваційних систем як інструмента, який створює умови для економічного росту та формування конкурентоспроможних підприємств в Україні. Світова практика свідчить, що конкурентоспроможність економіки на основі інновацій формується на тих територіях, де сконцентрований відповідний інтелектуальний та професійний потенціал і наявна гнучка й ефективна система зв'язків між учасниками інноваційного процесу, що охоплює увесь цикл від зародження та продукування інновацій до виробництва нових конкурентоспроможних товарів та послуг.

Виклад основного матеріалу. Формування шляхів інноваційного розвитку передбачає чіткого розуміння та змісту понять інновація, інноваційний потенціал, інноваційний процес, інноваційний проект, інноваційна інфраструктура, інноваційна система з проекцією на діяльність підприємств інтегрованої структури, з можливою їх трансформацією в інноваційні та інноваційно-промислові кластери з повним циклом.

Інноваційно-промислові кластери мають у своїй основі певну сталу систему поширення нових знань, технологій і продукції – так звану технологічну мережу. Вони спираються на спільну наукову базу. У підприємств кластера наявні додаткові конкурентні переваги завдяки можливості здійснювати внутрішню спеціалізацію і стандартизацію, мінімізувати витрати на впровадження інновацій. Важливою особливістю кластерів є й те, що до них входять гнучкі підприємницькі структури малого бізнесу, які дозволяють формувати так звані інноваційні «точки зростання» [2, с. 18].

Формування інноваційних кластерів забезпечує ріст зайнятості, сприяє залученню кваліфікованих фахівців, створює умови швидкого обміну знаннями, формує нові вектори інноваційного розвитку. Зацікавленість держави щодо формування кластерів сприяє рівноважному функціонуванню ринку праці та економіки регіону в цілому (гарантується збереження робочих місць в середньому та малому бізнесі, скорочуються виплати по безробіттю, забезпечується податкові надходження до бюджету) [2, с. 18].

Отже, інноваційний кластер – це група компаній, які об'єднані на принципах кооперації, концентрації технологічних ідей і конкуренції та утворюють мережеву структуру взаємопов'язаних підприємств та організацій, специфіка кінцевого продукту яких визначає масштаб кластеру. Кластером вважається сукупність підприємницьких та інноваційних мереж, в яких відбуваються обмін знаннями та інформацією, взаємне навчання, генерація та розповсюдження інноваційних знань та технологій, трансформації практичних винаходів в інновації. Однією з головних функцій кластеру є встановлення ефективних сталих комунікаційних зв'язків між підкластерами (учасниками) системи, створення «технологічних мереж». Якщо розглядати досвід провідних держав щодо розвитку кластерних систем, можна стверджувати, що вони прискорили розвиток регіонів і залучили велику кількість робочої сили.

У США налічується близько 380 кластерів, сфера діяльності яких охоплює широкий спектр послуг та переробні галузі промисловості. Усього в них працюють 57% робочої сили США та виробляється 61% обсягу промислової продукції країни. У Німеччині функціонують три з семи найефективніших світових кластерів високих технологій (так звана «Силіконова долина XXI століття») – це Мюнхен, Гамбург, Дрезден. У Данії, яка на сьогодні є світовим лідером кластеризації, функціонує 29 провідних кластерів, які забезпечують 60% експорту країни та охоплюють 40% її фірм [3].

Таким чином, заключним етапом формування інноваційного розвитку є формування інноваційної системи, яка з часом перетворюється в кластер й включає всі етапи перераховані вище. Ланцюг від інновації до інноваційної системи, яка має відбуватись на підприємствах, повинна бути націлена на отримання реальних позитивних результатів – від сформованої інфраструктури до забезпечення процесу від розробки до подальшої комерціалізації продукції, результатів інноваційних (інвестиційних) проектів. Розгляду понять інновація, інноваційний потенціал, кластеризація автор приділив увагу в попередніх роботах [4– 6].

Актуальним і своєчасним є забезпечення полівекторного розвитку національних підприємств в складі інноваційної системи. В умовах динамічного, інформаційного середовища суб'єкти господарської діяльності мають змогу реагувати на зміни потреб ринку, враховувати нові виклики, розвиватися, а також здобувати стійкі конкурентні переваги. Полівекторність розвитку підприємства передбачає провайдинг інновацій (планування, організація та стимулювання інноваційної діяльності, реалізація інноваційних проектів, розрахованих на отримання конкурентних переваг і зміцнення його ринкових позицій. Розвиток інноваційних процесів підприємств в Україні визначається загальним станом національної економіки, яка зазнає радикальної перебудови економічної структури, мотивованості суспільства й визначає вектори стратегічного структурного управління.

Успіх у конкурентній боротьбі будуть мати підприємства, що пропонуватимуть ринку інноваційну продукцію, а також впроваджуватимуть гнучки інновації в прийнятті управлінських рішень. Досвід економічно розвинутих країнами світу свідчить, що інновації та інноваційна діяльність стимулюють економічний розвиток. Чимало успішних напрацювань у зазначеній сфері, які потребують детального вивчення та діагностування на предмет можливості використання у вітчизняній економічній системі.

У ЄС в межах стратегії «Європа 2020» для промисловості розроблено одну з двох ініціатив під назвою «Союз інновацій», що передбачає створення кращих умов для бізнесу, а також гарантування підприємствам доступу до фінансування досліджень та інновацій, щоб

інноваційні ідеї трансформувались у нові продукти та послуги, які, своєю чергою, забезпечать економічне зростання і створення нових робочих місць [7].

Серед інших державних ініціатив, що сприяють впровадженню підприємствами інноваційних процесів забезпечення полівекторного розвитку, у ЄС слід відзначити такі:

- таблиця результатів досліджень та інновацій – таблиця, у якій здійснено порівняння результатів інноваційної діяльності усіх країн ЄС;
- віртуальна платформа «*Social Innovation Europe*» – ресурс, метою якого є підтримка інноваційних ідей, що є актуальними для суспільства і допомагають формувати нові суспільні відносини;
- Європейська рада лідерів для дизайну (*European Design Leadership Board*) – утворена у 2011 р. структура, метою якої є надання рекомендацій щодо підвищення ролі дизайну в інноваційній політиці Європи на загальнодержавному, регіональному чи локальному рівнях;
- ресурс «Регіональне спостереження інновацій» – джерело інформації про регіональну політику інновацій у країнах ЄС;
- Європейська мережа підприємств (*Enterprise Europe Network*) – мета цієї мережі: підтримка малих і середніх підприємств у сфері ведення бізнесу та інновацій, у т.ч. розяснення відповідних правових норм, надання допомоги у здійсненні зовнішньо-економічної діяльності тощо;
- проект «*Europe Innova*» – передбачає реалізацію низки заходів для створення і тестування нового інструментарію підтримки інноваційного розвитку бізнесу;
- проект «*PRO INNO Europe*» – проект, що акцентує увагу на важливості ідентифікування найбільш ефективних рішень створення та підтримки інновацій;
- проект «Екоінновації», у який залучено в ЄС близько 3,4 млн осіб тощо [8, с. 60].

Полівекторність підприємств в складі інноваційної системи передбачає створення необхідних наукових і матеріально-технічних напрацювань для подальшого розвитку технологій й техніки, а також інноваційної продукції.

Особливість розвитку ринку інновацій передбачає неможливість:

- запуску проекту без формалізації науково-технічних і бізнес-орієнтованих цілей;
- досягнення науково-технічного результату без тісної та ефективної взаємодії з професійними науковими і практикуючими фахівцями, профільними установами та організаціями;
- виведення на ринок нових виробів без дотримання вимог, що пред'являються до даного процесу з боку державних органів;
- завоювання частки в обраному сегменті без розуміння особливостей ринку;
- завоювання частки на міжнародному ринку й утриманні ринкових позицій без розуміння глобальних тенденцій в області розвитку і партнерства з провідними «гравцями» на ринку;
- займатися цим напрямком без внутрішніх спеціалізованих ресурсів (розробників, технологів, виробників, маркетологів, менеджерів);
- забезпечення організації виробництва без наявності, створення, модернізації спеціалізованих ділянок;
- забезпечення повного циклу виробництва без спеціалізованих партнерів (постачальників комплектуючих і матеріалів, окремих виробничих технологій).

Забезпечення особливостей втілення інновацій можливе тільки при достатньому інвестиційному потенціалі і репутації в бізнес-співтоваристві. Створення інноваційного продукту можливе за умов:

- підтримки ініціативи процесу розробки інновації;
- венчурної групи з розробки - виробництва - реалізації з використанням ресурсів як підприємства, так і залучення зовнішніх фахівців, технологічних партнерів;
- використання в інноваційному процесі інтегрованих ресурсів, корпоративного відділу з інновацій - організатора експертизи;

- залучення підприємств з розробки та виробництва; торгових представництв і асоціацій для реалізації продукції (маркетинг і комерціалізація);

Інноваційний процес охоплює всі взаємопов'язані підпроцеси: від ініціації через експертизи, інвестування, розробку, захист результатів інтелектуальної діяльності, виробництво, маркетинг і комерціалізацію.

Інноваційний проект повинен враховувати низку особливостей:

- статус проекту: внутрішній корпоративний проект з головним виконавцем і можливим інвестором в особі дочірнього підприємства;
- дотримання методології управління проектами: план, терміни, бюджет, ресурси, результати, якість, контролінг;
- використання великої кількості профільних ресурсів (елементів інноваційної інфраструктури структури) інноваційної системи і окремих залучених до процесу дочірніх підприємств або підприємств- партнерів;
- «жорстка» формалізованість: підпроцес - ресурс - результат;
- повна відповідність алгоритму виведення на ринок продукції або послуги з отриманням відповідного державного реєстраційного дозволу, ліцензії.

Особливістю інноваційних технологій в сфері виробництва є те, що вартість отриманих інноваційних результатів може бути дуже високою і на перших порах нова продукція може мати комерційну невдачу. Ризик впровадження інноваційних продуктів будь-яких нововведень на виробництві тягне за собою певний економічний і технологічний ризик.

Управління ризиками означає запобігання появи різних видів ризиків, визначення їх вартості, проведення попереджувальних заходів, які дозволяють уникнути або зменшити втрати. Цілями і завданнями процесу управління ризиків є [9]:

- ідентифікація, аналіз, визначення кількості, оцінка всіх видів ризиків підприємства, операційної, фінансової і стратегічної діяльності підприємства. Такі ризики складаються з традиційних страхових ризиків, а також фінансових, товарних, юридичних та інших ризиків, які загрожують стабільності доходів (наприклад, введення втрати престижу торгової марки);
- розробка конкретних рекомендацій по боротьбі з виявленими видами ризиків;
- контроль за ходом виконання рекомендацій та внесення необхідних коректив.

В роботі [10] запропонований алгоритм реагування на ризики, які виникають в процесі втілення інновацій (табл. 1):

Таблиця 1

Ризики проекту

Ризики	Наслідки	Заходи щодо зниження ризиків
Недостатня організованість проекту	Затримання строків виходу на ринок	Присвоєння статусу «проект» у головного виконавця. Планування, контролінг
Відволікання ресурсів на інші проекти	Затримання строків виходу на ринок	«Жорстка» позиція керівництва головного виконавця за проектом до дотримання / зміни цілепокладання в організації. Формування спеціалізованих ресурсів в організації

Недофінансуван ня проекту	Затримання строків виходу на ринок	«Жорстка» позиція керівництва головного виконавця до дотримання / зміни цілепокладання в організації. Співпраця з центрами розвитку
Недостатня взаємодія з фахівцями	Зниження науково- технічних результатів - зниження конкурентоспроможності продукції	Правильне формування венчурної групи проекту. Дотримання особливостей управління проекту.
Недостатня активність маркетингу	Зниження доли на ринку, не доотримання комерційної вигоди	Системна робота з маркетингу та пресейл. Залучення професійних комерційних партнерів.
Довготривалість строку реєстрації продукції або отримання патенту	Задержка строків вихода на ринок, доотримання комерційної вигоди	«Жорстке» дотримання державним регламентам. Залучення професійних спеціалізованих партнерів. Паралельний вихід на ринок з продукцією, яка не вимагає довготривалої реєстрації.

Система управління ризиками повинна передбачати роботу в наступних режимах [11]:

- звичайний режим – це режим, за замовчуванням застосований у звичайних умовах господарської діяльності;
- режим контролю – це режим, застосований до підрозділу, при накопиченні сигналів про концентрацію ризиків, з особливих рішень керівництва;
- чрезмірний режим – це режим, застосований по відношенню до всієї компанії без винятку при сигналі про перевищення допустимого рівня концентрації ризиків;
- режим корегування – режим створення системи управління ризиками, впровадження нових продуктів і процедур, що встановлюється за рішенням керівництва.

Управління інноваційними проектами повинне спиратись на корпоративну інноваційну систему, яка здатна вирішувати складні завдання з виведення на ринок інноваційної продукції.

Висновки. За результатами проведеного дослідження інноваційність розвитку має бути направлена на формування інноваційних систем (кластерів). Кластери утворюють центри прибутку, ініціюють розробку та виробництво нових конкурентних продуктів, концентрують нові знання та сприяють їх поширенню, розширюють межі охоплення науково-дослідних центрів, підприємств та організацій, які залучаються до розширеного виробництва. Формування полівекторних інноваційних систем забезпечує завоювання частки на міжнародному ринку й утриманні конкурентних позицій. Чітке розуміння особливостей інноваційного проектування дозволяє досягнути стратегічної мети. Новизна і оригінальність інноваційності передбачає надприбуток і одночасно високий ступінь ризикованості. Фактори зниження рівня інноваційних ризиків: обсяг і надійність інформації про виникнення ризику й його контроль та своєчасне реагування.

Література

1. Garelli S. *Competitiveness of nations: the fundamentals* // *The World Competitiveness Report [Electronic resource]* / Mode of access: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm>.
2. Кузьмін О., Жежуха В. Кластери як чинник інноваційного розвитку підприємств і територіальних утворень / О. Кузьмін, В. Жежуха // *Економіст*. – 2010. – № 2. – С. 14–23.
3. Брикова І. Концепція міжнародної конкурентоспроможності національного регіону та її практичний вимір / І. Брикова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2006_1_Brykova_ukr.pdf.
4. Легомінова С.В., Ващенко О.П. Вплив розвитку інфокомунікаційних технологій на інноваційний розвиток економіки / С.В. Легомінова // *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. – 2016. – №1. – С. 62–68.
5. Легомінова С.В. Ефективність інноваційної діяльності сучасного підприємства в умовах інформаційної асиметрії / С.В. Легомінова // *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. – 2016. – № 2. – С. 55–62.
6. Легомінова С.В. Інноваційні кластери як інструмент зростання зайнятості / С.В. Легомінова // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. – Херсон: ХНУ. – 2015. – Вип. 13, Част.1. – С.14–17.
7. *The EU explained: enterprise*. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014. – 16 p.
8. Дідик А.М. Інноваційні важелі забезпечення полівекторного розвитку підприємств: досвід економічно розвинутих країн / А.М. Дідик // *Бізнес Інформ*. – 2016. – №4. – С. 59–63.
9. Побережна І.С. Інтеграція системи ризик-менеджменту в загальний процес управління підприємством / І. С. Побережна // *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. – 2011. – №3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Traeiv/2011_3/95.pdf.
10. Фролов В.А., Михеев В.А., Петрова И.А., Румянцева О.А. Процесс создания инновационного конкурентоспособного импортозамещающего продукта // *Инновации*. – 2014. – №9. – С. 13–18.
11. Чернов В.А. Анализ коммерческого риска / В.А. Чернов; под ред. М.И. Баканова. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 128 с.

Легомінова Светлана Владимировна. Формирование инновационной системы (кластера) как необходимой предпосылки инновационного развития экономики Украины. Определена необходимость инновационного развития путем формирования инновационной системы (кластера) с использованием зарубежного опыта. Поливекторность развития предприятий как вызов современной экономической среды признана стратегическим приоритетом. Только бизнес-ориентированные инновационные проекты с четким пониманием их особенностей и рисков должны быть успешными.

Ключевые слова: инновационное развитие, инновационная система, инновационный проект, кластер, поливекторность.

Legominova Svitlana. Formation of the innovation system (cluster) as a prerequisite of innovation development of the Ukrainian economy. The necessity of innovative development through the formation of the innovation system (cluster) with the use of foreign experience. Polyvector development of enterprises as a challenge to the current environmental of economy is recognized as a strategic priority. Only business-oriented innovative projects with a clear understanding of their features and risks need to be successful.

Keywords: innovative development, innovation system, innovation project, cluster polyvector.